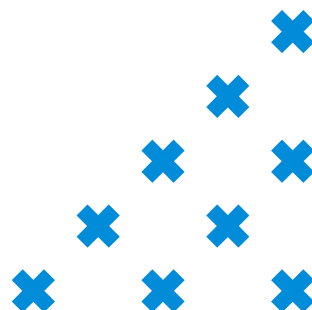


SERIEMATIG AANBESTEDEN

31 augustus 2026

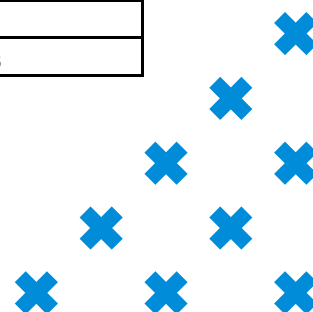
BOUWSTEEN CONTRACTKEUZE



Inhoudsopgave

1	Bouwsteen Contractkeuze	3
1.1	Inleiding	3
1.2	De uitgangspunten van contractkeuze in de seriematige aanbesteding	4
2	Randvoorwaarden	5
2.1	Organisatie	5
2.2	Risico's	5
3	Inhoud Bouwsteen	6
3.1	Het belang van de serie	6
3.2	Contractkeuze op serieniveau	7
3.2.1	Contracteren van de serie	7
3.3	Contractkeuze op projectniveau	8
3.3.1	Analyse van de opgave	8
3.3.2	Risicoverdeling en verantwoordelijkheden	9
3.3.3	Beschikbare contractvormen op projectniveau	9
3.4	Multi-criteria Analyse	10
3.4.1	Interne context	10
3.4.2	Externe context	10
3.4.3	Project context	10
3.5	Hoe pak je contractkeuze op serieniveau aan?	11
	Bronvermelding	11

COLOFON		
Schrijver	Linda Molenaar	Amy Kyvelos
Controle	Joost Engelhart	
Expert review	Chantal Schrijver	Henberto Remmerts



1 BOUWSTEEN CONTRACTKEUZE

1.1 Inleiding

Contractkeuze gaat over het bepalen van de contractvorm die het beste aansluit bij de aard van de opgave, de organisatie van de opdrachtgever(s), de markt en de gewenste samenwerking. De gekozen contractvorm bepaalt hoe verantwoordelijkheden, risico's en werkzaamheden worden verdeeld tussen opdrachtgever en opdrachtnemer en vormt daarmee een belangrijk uitgangspunt voor de voorbereiding, aanbesteding en uitvoering van een opdracht.

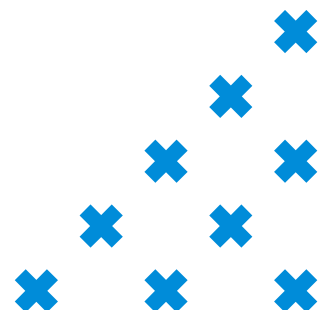
Binnen een traditionele projectmatige aanpak wordt de contractvorm doorgaans gekozen voor één specifieke opdracht. Bij een seriematige aanpak ligt dit anders. Hierbij worden meerdere vergelijkbare projecten, objecten of werkzaamheden in samenhang voorbereid en uitgevoerd. De contractkeuze heeft daardoor niet alleen invloed op een individueel project, maar ook op de werking van de serie als geheel. Een keuze die passend is voor één project hoeft namelijk niet automatisch de beste keuze te zijn voor een programma of reeks van opdrachten.

Naast de uitvoering van individuele opdrachten moet de contractkeuze binnen een seriematige aanpak ook bijdragen aan de beheersbaarheid van de serie, het creëren van voorspelbaarheid voor marktpartijen en opdrachtgevers, het benutten van leereffecten en het faciliteren van samenwerking gedurende de looptijd van de reeks. Daarmee gaat contractkeuze niet uitsluitend over juridische contractvormen, maar ook over de wijze waarop een seriematige aanpak wordt georganiseerd. Voor een juiste contractkeuze binnen een seriematige aanpak zijn de uitkomsten van een aantal bouwstenen van belang:

- De hoofdafbakening van de opgave moet helder zijn: **Bouwsteen Scope vaststellen en Clusteren & Splitsen**;
- De inrichting van het opdrachtgeverschap moet helder zijn: **Bouwsteen Samenwerkende Opdrachtgevers**;
- Er moet een duidelijk beeld bestaan van de gewenste risicoverdeling: **Bouwsteen Risicoverdeling**.

De contractkeuze volgt daarmee niet als zelfstandig besluit, maar bouwt voort op keuzes die eerder in het proces zijn gemaakt. In deze bouwsteen wordt onderscheid gemaakt tussen contractkeuze op serieniveau en contractkeuze op projectniveau. Op projectniveau wordt gekeken naar de meest passende contractvorm voor een individueel project, object of nadere overeenkomst. Op serieniveau wordt gekeken naar de wijze waarop de serie als geheel wordt georganiseerd en welke afspraken nodig zijn om de samenwerking, contractbeheersing en opvolgende opdrachten te ondersteunen.

Het doel van een seriematige aanpak is onder andere het realiseren van een sober en doelmatig programmaresultaat, het borgen van kwaliteit en veiligheid, het versnellen van voorbereiding en uitvoering, het stimuleren van standaardisatie, leren en verbeteren, het efficiënt inzetten van capaciteit en het beheerst uitvoeren van het financiële proces. De contractkeuze moet bijdragen aan het realiseren van deze doelstellingen.



1.2 De uitgangspunten van contractkeuze in de seriematige aanbesteding

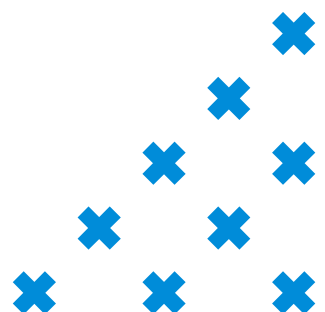
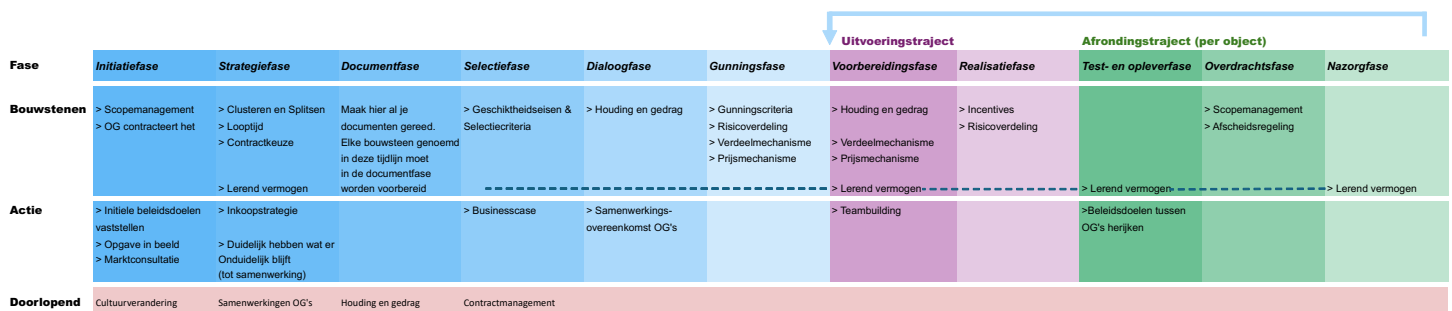
Voor een passende contractkeuze worden de inhoud van de opgave, de organisatie van de opdrachtgever(s), de markt en de omgeving in samenhang beschouwd. De contractkeuze wordt bepaald door de mate waarin verantwoordelijkheden, risico's en werkzaamheden worden verdeeld tussen opdrachtgever en opdrachtnemer en door de mate waarin samenwerking gedurende de looptijd gewenst is.

Binnen een seriematige aanpak gelden daarbij de volgende uitgangspunten:

- De contractkeuze sluit aan op de doelstellingen van de seriematige aanpak.
- De contractkeuze sluit aan op de hoofdafbakening van de opgave.
- De contractkeuze wordt afgestemd op de gewenste risicoverdeling tussen opdrachtgever en markt.
- De contractkeuze past bij de kennis, capaciteit en regierol van de opdrachtgever(s).
- De contractkeuze ondersteunt samenwerking, standaardisatie en herhaalbaarheid binnen de serie.
- De contractkeuze wordt beschouwd op zowel projectniveau als serieniveau.
- De contractkeuze biedt voldoende ruimte om leerervaringen en verbeteringen gedurende de looptijd van de serie te benutten.
- De contractkeuze maakt duidelijk welke afspraken seriebreed worden vastgelegd en welke afspraken per project of nadere overeenkomst worden ingevuld.

Wanneer de opdrachtgever de oplossing inhoudelijk bepaalt en middels een bestek ter uitvoering aanbiedt aan de markt, ligt een traditionele contractvorm meer voor de hand. De opdrachtgever blijft dan verantwoordelijk voor het ontwerp en de daarbij behorende risico's, terwijl de opdrachtnemer verantwoordelijk is voor de uitvoeringsrisico's voor zover deze niet al in het bestek zijn vastgelegd. Daar tegenover staan contractvormen waarbij ontwerpverantwoordelijkheid en risico's in meer of mindere mate worden overgedragen aan de markt.

Zoals weergegeven in onderstaande tijdlijn vindt de contractkeuze plaats in de strategiefase van de seriematige aanpak. De gemaakte keuzes werken vervolgens door in alle daaropvolgende fasen en vormen een belangrijk uitgangspunt voor de aanbesteding, uitvoering en doorontwikkeling van de serie.



2 RANDVOORWAARDEN

2.1 Organisatie

Een gedragen contractvormkeuze is belangrijk omdat deze direct bepaalt hoe taken, rollen en verantwoordelijkheden binnen de organisatie(s) en het/de projectteam(s) worden verdeeld. Door de keuze samen met de betrokken partijen te maken, ontstaat duidelijkheid, eigenaarschap en draagvlak voor de manier waarop het project wordt voorbereid, aangestuurd en uitgevoerd.

Bij samenwerkende opdrachtgevers is het van belang dat duidelijk is welke organisaties deelnemen aan de samenwerking, hoe de besluitvorming is ingericht en wie bevoegd is om keuzes te maken namens de opdracht gevende partijen. De contractkeuze moet aansluiten op deze samenwerking en op de gewenste verdeling van rollen, verantwoordelijkheden en mandaat.

Daarnaast moet de contractvorm aansluiten op de kennis, capaciteit en ervaring van de betrokken partijen. Daarbij spelen niet alleen projectteams een rol, maar ook inkopers, juristen, contractmanagers en adviseurs. Zij leveren gezamenlijk input voor de contractkeuze en moeten de gekozen contractvormde gedurende de looptijd kunnen toepassen en beheersen.

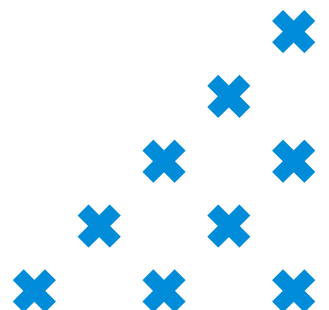
2.2 Risico's

De gekozen contractvorm heeft directe invloed op de samenwerking, risicoverdeling en beheersbaarheid van de seriematige aanpak. Een contractvorm die onvoldoende aansluit op de opgave, de organisatie of de markt kan ertoe leiden dat de doelstellingen van de serie niet worden gerealiseerd.

Binnen een seriematige aanpak zijn de belangrijkste risico's:

- Een verkeerde contractvorm leidt tot een ongunstige risicoverdeling tussen markt en overheid.
- Geen draagvlak of onvoldoende betrokkenheid van teamleden bij de contractvormkeuze kan leiden tot het ontbreken van rolvastheid en onduidelijkheid over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.
- Een suboptimale contractvorm kan leiden tot een moeizame samenwerking en onnodig veel discussies over verantwoordelijkheden, wijzigingen en meerwerk.
- De gekozen contractvorm ondersteunt onvoldoende de doelstellingen van de seriematige aanpak, waardoor voordelen zoals standaardisatie, leren, versnellen en voorspelbaarheid niet worden gerealiseerd.
- De gekozen contractvorm biedt marktpartijen onvoldoende ruimte of zekerheid om te investeren in capaciteit, innovatie, standaardisatie en langetermijnsamenwerking.

Afstemming met de bouwsteen Risicoverdeling is daarom van belang. De contractkeuze volgt de gewenste risicoverdeling en ondersteunt deze, zodat risico's worden belegd bij de partij die deze het beste kan beheersen.



3 INHOUD BOUWSTEEN

3.1 Het belang van de serie

Binnen een seriematige aanpak is het niet vanzelfsprekend dat de optimale contractvorm voor een individueel project ook de optimale contractvorm voor de serie als geheel is. Waar de contractkeuze op projectniveau vooral wordt bepaald door de kenmerken van een afzonderlijk project, spelen op serieniveau aanvullende afwegingen een rol, zoals standaardisatie, continuïteit, leervermogen, marktontwikkeling en uitvoerbaarheid over een langere periode.

Een contractvorm die op projectniveau veel ruimte biedt voor maatwerk, kan ertoe leiden dat projecten op verschillende manieren worden voorbereid, aanbesteed en uitgevoerd. Hierdoor kunnen verschillen ontstaan in werkwijzen, contractafspraken, risicotoedeling en contractmanagement. Dit kan het lastiger maken om kennis en ervaringen tussen projecten uit te wisselen en vermindert de voordelen die een seriematige aanpak juist beoogt te realiseren.

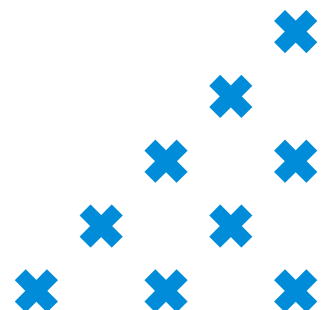
Tegelijkertijd kan een sterke focus op uniformiteit leiden tot beperkingen op projectniveau. Niet ieder project binnen een serie is volledig gelijk. Verschillen in omgeving, complexiteit, planning of bestuurlijke context kunnen ervoor zorgen dat een afwijkende aanpak wenselijk is. Een contractvorm die optimaal aansluit bij de serie als geheel hoeft daarom niet automatisch optimaal te zijn voor elk afzonderlijk project.

De uitdaging is om een balans te vinden tussen standaardisatie en flexibiliteit. Standaardisatie zorgt voor voorspelbaarheid, efficiëntie en herhaalbaarheid. Flexibiliteit maakt het mogelijk om rekening te houden met project specifieke omstandigheden en nieuwe inzichten die gedurende de looptijd van de serie ontstaan.

Bij de contractkeuze op serieniveau wordt daarom niet alleen gekeken naar de kenmerken van individuele projecten, maar ook naar de doelstellingen van de serie als geheel. Onder andere de volgende vragen spelen daarbij een rol:

- *In welke mate moeten projecten op een uniforme manier worden uitgevoerd?*
- *Hoe belangrijk zijn standaardisatie en herhaalbaarheid?*
- *Hoeveel ruimte moet er zijn om gedurende de looptijd te leren en verbeteren?*
- *Welke investeringen worden van marktpartijen gevraagd?*
- *Hoe wordt kennis behouden wanneer de serie meerdere jaren loopt?*
- *Welke afwijkingen tussen projecten zijn acceptabel en welke niet?*
- *Hoe wordt de balans gevonden tussen centrale sturing en projectspecifieke vrijheid?*

Het resultaat van deze afweging is een contractstrategie die niet alleen passend is voor afzonderlijke projecten, maar ook bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen van de seriematige aanpak als geheel.



3.2 Contractkeuze op serieniveau

3.2.1 Contracteren van de serie

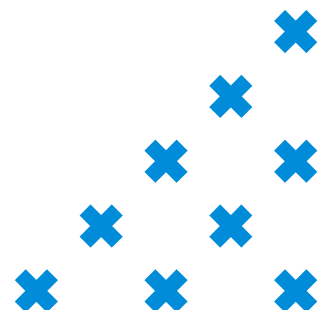
De analyse van de opgave, de risicoverdeling en de Multicriteria- (MCA) analyse leiden niet alleen tot een voorkeurscontractvorm op projectniveau, maar geven ook richting aan de contractuele inrichting van de serie als geheel. Waar op projectniveau wordt bepaald hoe een afzonderlijk project of object wordt gecontracteerd, wordt op serieniveau bepaald hoe de samenwerking gedurende de looptijd wordt georganiseerd en welke contractuele basis nodig is om de doelstellingen van de serie te realiseren.

De overeenkomst op serieniveau vormt daarmee de contractuele kapstok waaronder projecten, objecten of nadere overeenkomsten worden uitgevoerd. In deze overeenkomst worden niet alleen afspraken gemaakt over opdrachtverstrekking, maar ook over samenwerking, besluitvorming, standaardisatie, contractmanagement, kennisontwikkeling en de wijze waarop leerervaringen worden toegepast in opvolgende opdrachten.

De uitkomsten van de MCA spelen hierbij een belangrijke rol. Wanneer uit de analyse bijvoorbeeld blijkt dat standaardisatie, continuïteit van capaciteit en leervermogen belangrijke succesfactoren zijn, zal eerder worden gekozen voor een overeenkomst die langdurige samenwerking ondersteunt. Wanneer innovatie en gezamenlijke ontwikkeling centraal staan, kunnen overeenkomst vormen die ruimte bieden voor gezamenlijke ontwikkeling beter aansluiten. Op deze manier vormt de contractkeuze op serieniveau een directe vertaling van de kenmerken van de opgave naar de wijze waarop de samenwerking wordt ingericht.

Voor het contracteren van de serie zijn verschillende overeenkomsten beschikbaar:

- **Raamovereenkomst**
Een raamovereenkomst wordt toegepast wanneer sprake is van een reeks toekomstige opdrachten waarvan de exacte invulling nog niet volledig vaststaat. De opdrachtgever heeft de tijd om de exacte invulling nader te bepalen en in een later stadium vast te stellen. De raamovereenkomst legt de voorwaarden vast waaronder nadere overeenkomsten worden gesloten. Hierdoor hoeft niet voor iedere afzonderlijke opdracht een nieuwe aanbesteding te worden georganiseerd. Vanuit de ervaringen die als output uit de lopende projecten bij de opdrachtgever terecht komt, ontstaat ruimte bij de opdrachtgever om standaardisatie, kennisopbouw en voorspelbaarheid gedurende de looptijd van de serie te vergroten in de nadere overeenkomsten.
- **Samenwerkingsovereenkomst (SOK)**
Een samenwerkingsovereenkomst wordt toegepast wanneer aanvullende afspraken nodig zijn over samenwerking, governance, rollen, verantwoordelijkheden en besluitvorming. Een SOK wordt vaak gebruikt wanneer meerdere opdrachtgevers gezamenlijk optreden of wanneer het realiseren van de programmadoelstellingen vraagt om een structurele samenwerking tussen opdrachtgever en opdrachtnemer.
- **Regieovereenkomst**
Een regieovereenkomst is vergelijkbaar met een raamovereenkomst, het verschil betreft een inhoudelijk regieproces om de inhoud van een realisatieovereenkomst vast te stellen die in een nadere overeenkomst wordt afgesloten. Deze variant houdt het midden tussen een raamovereenkomst waar enkel het moment en de omvang van een nadere overeenkomst wordt uitgevraagd aan de raamcontractanten en een bouwteamovereenkomst waarin in samenwerking tussen opdrachtgever en opdrachtnemer inhoud wordt gegeven aan een nader overeen te komen



realisatie overeenkomst. De regie overeenkomst beschrijft een inhoudelijke samenwerking om tot nadere overeenkomsten te komen door middel van uit te voeren onderzoeken en scope afbakening van het overeen te komen project.

➤ **Innovatiepartnerschap**

Een innovatiepartnerschap is geschikt wanneer de gewenste oplossing nog niet beschikbaar is in de markt en innovatie een essentieel onderdeel van de opgave vormt. Deze overeenkomst biedt ruimte om gedurende meerdere fasen gezamenlijk nieuwe oplossingen te ontwikkelen, te testen en vervolgens binnen de serie toe te passen. Deze overeenkomst vraagt investeringen van deelnemende partijen waarbij de continuïteit van het portfolio de ruimte geeft om de investeringen terug te verdienen. Behoud van het intellectueel eigendom bij de ontwikkelaar is dan een belangrijk thema.

➤ **Alliantie**

Een alliantie wordt toegepast wanneer opdrachtgever en opdrachtnemer gezamenlijk verantwoordelijkheid dragen voor het realiseren van de doelstellingen van de opgave. Binnen een alliantie worden risico's, kansen en belangen in belangrijke mate gedeeld en wordt nadrukkelijk gestuurd op samenwerking en gezamenlijke optimalisatie op basis van commitment op het grotere doel.

De keuze voor een overeenkomst op serieniveau wordt bepaald door mate van samenwerken met marktpartijen om inhoud te geven aan de serie, zeer veel bij Alliantie en Innovatiepartnerschap, veel bij een samenwerkingsovereenkomst, meer bij een regieovereenkomst en weinig bij een raamovereenkomst. Wanneer de opgave en de scope over de serie al goed bekend is, of wanneer de opdrachtgevers dit voor het vaststellen van een nadere overeenkomst meer vastgesteld willen hebben heeft een raamovereenkomst of een regieovereenkomst meer de voorkeur dan de overige voorgestelde overeenkomsten. Uiteindelijk bepaalt de gekozen vorm van overeenkomst voor de seriematige aanpak ook de uiteindelijke kaders waarbinnen projecten of nadere overeenkomsten worden voorbereid, aanbesteed en uitgevoerd. De overeenkomst op serieniveau vormt de verbinding tussen de strategische doelstellingen van de serie en de contractvormen die op projectniveau worden toegepast.

3.3 Contractkeuze op projectniveau

Contractkeuze op projectniveau betreft de keuze voor de contractvorm waarmee een afzonderlijk project, object of nadere overeenkomst wordt uitgevoerd. De keuze voor een contractvorm wordt bepaald door de kenmerken van de opgave, de organisatie van de opdrachtgever(s), de omgeving waarin het project wordt uitgevoerd en de gewenste verdeling van verantwoordelijkheden en risico's. De gekozen overeenkomst voor op serieniveau bepaald voor een groot deel ook de mogelijke contractvormen op projectniveau.

3.3.1 Analyse van de opgave

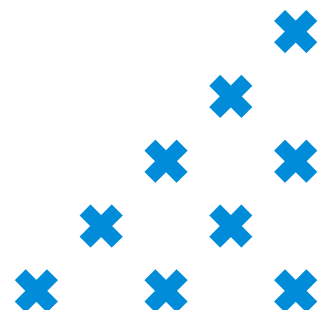
Voor het bepalen van een passende contractvorm wordt de opgave geanalyseerd aan de hand van drie contexten:

➤ **Interne context**

De organisatie van de opdrachtgever(s), de beschikbare kennis en capaciteit, de governance en de wijze waarop sturing wordt gegeven aan de opgave.

➤ **Externe context**

De marktsituatie, de omgeving waarin de opgave wordt uitgevoerd en eventuele politieke of bestuurlijke gevoeligheden.



➤ **Projectcontext**

De inhoudelijke kenmerken van de opgave, zoals omvang, complexiteit, planning, innovatiebehoefte en mate van standaardisatie.

De analyse van deze drie contexten vormt samen met de risicoverdeling de basis voor de contractkeuze. Deze aspecten worden in paragraaf 3.2 nader afgewogen met behulp van een multicriteria-analyse (MCA).

3.3.2 Risicoverdeling en verantwoordelijkheden

Op basis van de bouwsteen *Risicoverdeling* wordt voorafgaand aan de contractkeuze bepaald welke risico's en verantwoordelijkheden bij de opdrachtgever liggen, welke bij de opdrachtnemer kunnen worden belegd en welke risico's gezamenlijk moeten worden beheerst.

Voor de contractkeuze zijn daarbij in ieder geval de volgende onderwerpen relevant:

- Onzekerheden in de hoofdafbakening van de opgave;
- Beschikbaarheid en betrouwbaarheid van onderzoeken, informatie en uitgangspunten;
- Verdeling van ontwerpverantwoordelijkheid tussen opdrachtgever en opdrachtnemer;
- Verdeling van uitvoerings-, omgevings- en beheersingsrisico's;
- De mate waarin risico's gedurende de looptijd kunnen veranderen of doorwerken naar volgende opdrachten.

De contractkeuze moet aansluiten op de partij die het risico of de verantwoordelijkheid daadwerkelijk kan beheersen.

3.3.3 Beschikbare contractvormen op projectniveau

Op projectniveau zijn verschillende contractvormen beschikbaar. Welke contractvorm passend is, hangt af van de kenmerken van de opgave, de gewenste risicoverdeling en de mate van samenwerking die nodig is om de opgave te realiseren.

De beschikbare contractvormen kunnen grofweg worden onderverdeeld in:

Traditionele contractvormen

- RAW-bestek op basis van UAV;
- STABU-bestek op basis van UAV;
- Werkomschrijvingen op basis van UAV;
- Prestatiecontracten op basis van UAV.

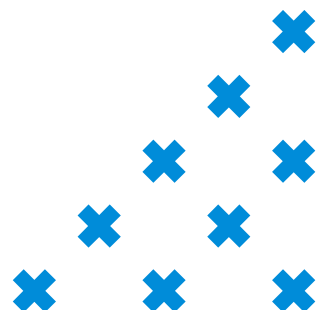
Geïntegreerde contractvormen

- Design & Construct (D&C);
- Engineering & Construct (E&C);
- Design, Build & Maintain (DBM);
- Design, Build, Finance & Maintain (Operate) (DBFM(O));
- UAV-GC.

Samenwerkingsgerichte contractvormen

- Bouwteam;
- Twee-fasencontract;
- Kost-plus.

De contractvorm wordt niet gekozen op basis van één kenmerk, maar op basis van een afweging van de kenmerken van de opgave, de organisatie, de omgeving en de



gewenste risicoverdeling. Deze afweging wordt in de volgende paragraaf nader uitgewerkt.

3.4 Multi-criteria Analyse

De contractkeuze wordt bepaald door een combinatie van kenmerken van de opgave, de organisatie van de opdrachtgever(s), de omgeving en de gewenste risicoverdeling. Om deze aspecten gestructureerd af te wegen kan gebruik worden gemaakt van een Multi Criteria Analyse (MCA). De MCA helpt om inzichtelijk te maken welke contractvorm het beste aansluit bij de kenmerken van de opgave en de doelstellingen van de seriematige aanpak. De analyse biedt ondersteuning bij het onderbouwen van de contractkeuze, maar leidt niet automatisch tot één juiste contractvorm. Professioneel oordeel en projectspecifieke omstandigheden blijven van belang. De criteria zijn onderverdeeld in drie thema's: **interne context, externe context, projectcontext**.

Daarnaast kan onderscheid worden gemaakt tussen randvoorwaardelijke criteria en onderscheidende criteria. Randvoorwaardelijke criteria bepalen of een contractvorm uitvoerbaar is, terwijl onderscheidende criteria richting geven aan de uiteindelijke contractkeuze.

De voorkeursvariant geeft inzicht in welke contractvorm het beste aansluit bij de kenmerken van de opgave. Deze voorkeursvariant vormt ook de basis voor de contractkeuze op serieniveau.

3.4.1 Interne context

Vanuit de bouwsteen *Samenwerkende Opdrachtgevers* is de interne context geborgd. Daarbij kunnen onder andere de volgende criteria worden beschouwd:

- Governance rondom besluitvorming;
- Capaciteit voor regievoering;
- Risicomanagementvaardigheden;
- Beschikbaarheid van inhoudelijke kennis;
- Ontwerp- en toetscapaciteit;
- Samenwerkingsvaardigheden;
- Organisatiecultuur en veranderbereidheid;
- Continuïteit van kennis en inzet.

3.4.2 Externe context

De externe context heeft betrekking op de omgeving waarin de opgave wordt gerealiseerd en de beschikbare markt.

Daarbij kunnen onder andere de volgende criteria worden beschouwd:

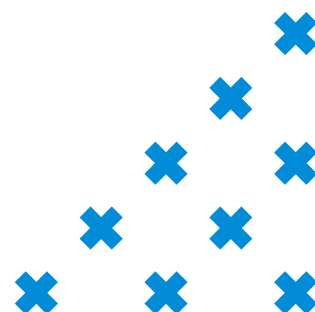
- Beschikbaarheid van marktpartijen;
- Marktcapaciteit;
- Politieke en bestuurlijke gevoeligheid;
- Omgevingsgevoeligheid;
- Mogelijkheid om risico's over te dragen aan marktpartijen;
- Bereidheid van marktpartijen om te investeren in innovatie, kennisontwikkeling en standaardisatie.

3.4.3 Project context

De projectcontext heeft betrekking op de inhoudelijke kenmerken van de opgave.

Daarbij kunnen onder andere de volgende criteria worden beschouwd:

- Technische complexiteit;
- Mate van gelijksoortigheid van de opgave;



- Omgevingscomplexiteit;
- Innovatiebehoefte;
- Duurzaamheidsdoelstellingen;
- Grondposities;
- Kritieke mijlpalen en planning.

3.5 Hoe pak je contractkeuze op serieniveau aan?

Bij het bepalen van een contractvorm op serieniveau kan de volgende werkwijze worden gevolgd:

1. **Bepaal de doelstellingen van de serie**
Breng in beeld welke doelen met de seriematige aanpak worden nagestreefd, zoals standaardisatie, versnelling, kennisontwikkeling, samenwerking of kostenbeheersing.
2. **Bepaal wat seriebreed en projectspecifiek is**
Maak inzichtelijk welke onderdelen voor de gehele serie gelijk zijn en welke onderdelen per project kunnen verschillen.
3. **Bepaal welke afspraken op serieniveau worden vastgelegd**
Leg vast welke afspraken betrekking hebben op onder andere samenwerking, governance, contractmanagement, standaardisatie, leren en verbeteren.
4. **Kies een passende overeenkomst op serieniveau**
Bepaal welke contractuele constructie het beste aansluit bij de doelstellingen van de serie, de betrokken opdrachtgevers en de gewenste samenwerking met de markt.
5. **Toets de voorkeursvariant**
Toets de gekozen richting bij de betrokken opdrachtgevers, contractmanagers, inkopers, juristen en waar nodig marktpartijen.
6. **Leg de gekozen inrichting vast**
Leg vast welke afspraken gelden voor de serie als geheel en welke onderwerpen per project of nadere overeenkomst worden ingevuld, hiervoor kan voor de projecten doormiddel van MCA de voorkeurs overeenkomst bepaald worden.

BRONVERMELDING

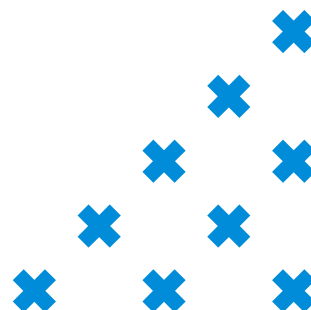
Aanbestedingswet 2012 (BWBR0032203), <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032203/>
PIANOO. Raamovereenkomsten,
<https://www.pianoo.nl/nl/inkoopproces/aanbestedingsprocedures/raamovereenkomsten>

PIANOO. (Niet-)wezenlijke wijziging, <https://www.pianoo.nl/nl/inkoopproces/fase-2-doorlopen-aanbestedingsprocedure/aankondigen/niet-wezenlijke-wijziging>

PIANOO. Wezenlijke wijziging,
<https://www.pianoo.nl/nl/regelgeving/jurisprudentie/jurisprudentieoverzicht/wezenlijke-wijziging>

PIANOO. Herhalingsopdrachten,
<https://www.pianoo.nl/nl/regelgeving/jurisprudentie/jurisprudentieoverzicht/bijzondere-procedures/herhalingsopdrachten>

PIANOO. Gids Proportionaliteit, <https://www.pianoo.nl/nl/regelgeving/document/12664/gids-proportionaliteit>



PIANOo. Uniforme administratieve voorwaarden (UAV en UAV-GC),
<https://www.pianoo.nl/nl/sectoren/gww/inkopen-gww/contracteren/uniforme-administratieve-voorwaarden-uav-en-uav-gc>

CROW. UAV en RAW, <https://www.crow.nl/Onderwerpen/aanbesteden-contracteren/uav-en-raw/>

Analyse voorbeelden aanbestedings- en contractstukken ten behoeve van de bouwstenen.

